

risb in velike količine arhivskega gradiva, ki so ga zbrali ekipe in posamezni raziskovalci, kdo je tako zgledno zastavil in vodil številne evidence dokumentacijskih fondov. Fanči Šarf je bila prava oseba na pravem mestu. Ko smo pred leti gradivo začeli digitalizirati in se najprej lotili Orlovih ekip, je to potekalo brez predhodnega urejanja, saj so bili podatki zanesljivi in urejeni. Fanči Šarf je, ko ji je čas le dopuščal, prepisovala tudi terenske zvezke, ki jih člani ekip sami niso uspeli. Njena pisava zapolnjuje dobršen del inventarnih knjig predmetov iz tega obdobja, pri tem pa je treba poudariti, da so njeni zapisi med vsemi najlaže berljivi.

Fanči Šarf ni ostala le pri urejanju gradiva. Predvsem ob Borisu Orlu in Sergiju Vilfanu se je oblikovala v odlično raziskovalko, ki je znala zbrano gradivo tudi temeljito proučiti in o njem napisati članek ali postaviti razstavo (Keršič 1995: 416–418). Definirala je pojem in pomen stanovanjske kulture in načejala do takrat prezrte teme v slovenski etnologiji. Opozarjala je na dejstvo, da stanovanjska kultura ni nekaj statičnega, temveč je nenehno spreminjajoča se kategorija, z argumentiranimi navajanjem primerov je skušala razbiti stereotipe o stanovanjski kulturi, ki so bili in so ponekod še danes tako zelo prisotni. Iz njenih proučevanj se jasno vidi, da stanovanjske kulture ne moremo označiti kot pojem, ki ga lahko enostavno opredelimo in da ga ne moremo v vseh okoliščinah raziskovati na enak način.

Lotevala se je tudi drugih vprašanih etnološke stroke. Poleg poljudnih spisov, ki jih je objavljala v revijah in časopisih, in refe-

ratov na kongresih in simpozijih je napisala vrsto ocen in poročil ter člankov o naših etnologih. Sodelovala je tudi pri oblikovanju etnoloških filmov, saj se je dobro zavedala pomena filma kot dokumentacijskega sredstva za etnologijo. Pod njenim vodstvom so nastale dokumentacijske mape o arhitekturni dediščini, ki jih danes hrani dokumentacijski oddelek SEM (povzeto po Keršič 1995a: 415–416).

Ne smemo prezreti njenega doprinosa k velikemu projektu, ki je združeval večino etnologov: Vprašalnicam za etnološko topografijo slovenskega etničnega ozemlja in Etnološki topografiji slovenskega etničnega ozemlja. Po upokojitvi se je namreč dejavno vključila v vseslovenski etnološki projekt Način življenja Slovencev v 20. stoletju in zanj napisala štiri obsežne elaborate za tedanje občine Ljutomer, Gornja Radgona, Murska Sobota in Lendava; sodelovala je pri pisanju številnih gesel za *Enciklopedijo Slovenije* in *Slovenski etnološki leksikon*.

Ob visokem priznanju Slovenskega etnološkega društva naši kolegici *Fanči Šarf* iskreno čestitamo in si želimo še veliko prijetnih srečanj!

#### Literatura

KERŠIČ, Irena: Bibliografije Fanči Šarfove. *Etnolog* 5, 1995, 416–418.

KERŠIČ, Irena: Ob življenjskem jubileju Fanči Šarf. *Etnolog* 5, 1995a, 415–416.

## »ŠKOROMATENJE« V HRUŠICI PRI ILIRSKI BISTRICI

### Strokovna ekskurzija SED, 13. februar 2013

V pustni čas sodi že skoraj tradicionalni ogled pustovanj oz. ekskurzija članov SED na tista območja Slovenije, ki so manj raziskana ali na novo obujajo pustne šege. V zmeraj večjem številu jih organizirajo vaške skupnosti ali društva, ki oživljajo ponekod skoraj izgubljeno tradicijo maškaranja ali šemljenja. Na podlagi priporočil kolegov, ki raziskujejo pustne navade, določimo vsakoletni kraj ogleda. Letos so nas pritegnili brkinski škoromati iz Hrušice pri Ilirski Bistrici, saj je Zora Slivnik Pavlin deset dni pred pustom odšla k njim na obisk skupaj s kolegicama Neno Židov in Adelo Pukl iz Slovenskega etnografskega muzeja. V vaškem domu sta predstavili novi Priročnik o nesnovni kulturni dediščini (Jerin 2012) in pojasnila ob vpisovanju navad v Register žive kulturne dediščine. Čprav predstavnikov SED niso pričakovali, nas je predsednik KD Hrušica, sekcija škoromati, Danilo Fabjančič, sprejel kot stare znance, z željami in s povabilom, naj se kot njihovi gosti udeležimo škoromatije.

Tako se nas je skupinica etnologov, tistih, ki nas »nič ne prežene«, na lep in hladan dan odpravila iz Ljubljane na »škoromatijo«. Odkar so vaščani po večletnem premoru (1993) obudili navado in se organizirali v KD Hrušica, sekcija škoromati, se resno

lotevajo priprav na škoromatijo, ki je v tem prostoru prisotna že 700 let, tako s poimenovanjem oseb (mask), ki nastopajo, kot z obredom. Priprave začnejo prvi dan po božiču – na štefanovo. Moški se dogovorijo o vlogah (maskah, ki jih bodo predstavljali, pregledajo svoja pustna oblačila, jih dopolnijo ali naročijo pri izdelovalcih različne pripomočke) in se pripravljajo na čas veseljačenja in zganjanja norčij, ko je marsikaj dovoljeno.

Škoromatija je ena najbolj izvornih in starih ohranjenih pustnih navad in se je do danes v tem delu Slovenije ohranila v prvotni obliki. Hrušico so prve raziskovale Orlove terenske ekipe v 50. letih. Arhivski posnetki so objavljeni na spletni strani SEM in so vredni ogleda, tudi zaradi časovne oddaljenosti in primerjave z današnjim časom. O maskah škoromatov je pisal dr. Niko Kuret (1984). Pozneje sta hodila po teh krajih kolega dr. Jurij Fikfak in Božo Pahor, v zadnjem času SEM, ki vpisuje hrušiške škoromate v register žive kulturne dediščine (internetni vir 1). Škoromatija korenini že v prvi polovici 14. stoletja, saj je prva omemba škoromatov v pisnih virih (*scaramatte*) iz leta 1340 v furlanskem Čedadu in pozneje v pisnem viru iz leta 1422 (*sgaravette*). Hrušičani niso ohranili samo obreda, ampak tudi tradicijo

\* Zora Slivnik Pavlin, univ. dipl. etnol. in prof. slov. jezika s knjiž. 1000 Ljubljana, Rojčeva 18, E-naslov: zora.slivnik@gmail.com; Ddr. Branka Berce Bratko, univ. dipl. etnol. in umet. zgod., doktorica urbanega in regionalnega planiranja, doktorica ekonomskih ved, sekretarka Parlamentarne skupine GLOBE Slovenija, Državni zbor RS. 1000 Ljubljana, Šubičeva 4, E-naslov:branka.berce-bratko@dz-rs.si



Hrušički skoromat z zvonci (sez zgunci).  
Foto: Zora Slivnik Pavlin, Hrušiča, 9. 2. 2013



Pustna povorka v Hrušiči.  
Foto: Zora Slivnik Pavlin, Hrušiča, 9. 2. 2013

izdelave lesenih mask, ki jih nekaj mesecev prej začne brezplačno izdelovati sovaščan Dušan Štrancar, ki se je izpopolnjeval v Cerknem in Italiji, kjer je bil sprejet tudi v društvo izdelovalcev mask Mascherai alpini (internetni vir 2).

Po pripovedi se hrušički skoromati držijo nenapisanega pravila, ki v obredu ne dopušča udeležbe žensk. To je moška navada, kjer pa ženske prispevajo svoj delež z različnimi deli, brez katerih povorke gotovo ne bi bilo. Iz krep papirja prostovoljno izdelujejo okrasno cvetje za kape skoromatov (Neva Granduč), pridno šivajo trakove na bele hlače, pletejo rdeče volnene gamaše in seveda za večdnevno slavlje moških napečejo vse mogoče dobrote. Navado so v zadnjih letih oživili tudi s sodelovanjem vaščanov, ki pred svoje hiše postavijo mize, obložene z napečenimi dobrotami in različnimi pijačami ter tako pričakajo povorko pustnih šem. Kdor se te navade ne udeleži, pomeni, po ljudskem verovanju, da ne bo imel sreče v prihajajočem letu.

Na pustno soboto smo se udeleženci ekskurzije zbrali v vaški gostilni, kjer sta nas hišna gospodinja – upokojena učiteljica in gospodar pričakala z dobrodoščico. Razdelili smo tudi nekaj društvenih publikacij v zahvalo za sodelovanje in v spomin na prejšnja srečanja z našimi kolegi, ki so tu raziskovali in bili pri hišni gospodnji stalni in zmeraj dobrodošli gosti. Orlove ekipe se upokojena učiteljica ga. Vera Muha ne spomni, v zelo lepem spominu pa ima kolega, dr. Jurija Fikfaka in Boža Pahorja, najraje pa se domačini spominjajo Primoža Hienga, ki je s fotografskim dokumentiranjem skoromatov ustvaril izjemen opus fotografij in jih leta 2011 objavil v monografiji *Ta norčavi pustni čas*. Ker se je povorka začela zbirati sredi vasi že ob desetih dopoldne, smo morali kljub zanimivim pogovorom in prijaznima gostiteljema pohiteti. Pridružili smo se skoromatom in drugim pustnim šemam. Ko je sprevod začel svoj pustni pohod, smo hodili za njimi in navdušeno opazovali dogajanje.

Razglabljali smo o osrednjih pustnih likih, ki so poskakovali pred nami, med nami ter tekali do hiše do hiše. Žal večine stalnih pustnih likov letos zaradi bolezni ni bilo v sprevodu. Videli smo le škopita, *šemo sez zguoncem*, sejalca, gozdarja, poberina, cunjarja, *ti zelenga*, ženina in nevesto, sejalca, gozdarja, lovca, Amerikanca. Med stalnimi maskami je bilo veliko otrok, našemljenih v like, ki predstavljajo sodobnejše junake iz risank,

pravljic; nekaj princesk in ljubkih pikapolonic in muck. Najbolj pristrčni pa so bili skoromatki z zvončki okoli pasu – kopije odraslih, ki so spremljali svoje očete. Vsi skoromati so nosili lesene maske, otroci pa so bili le poslikani. Skupina našemljenih godcev je ubirala vesele viže in spremljala dogajanje v sprevodu (internetni vir 3).

S povorko skoromatov smo tako obredli vse hiše v vasi, tudi bolj oddaljene. Povsod so nas prijazno sprejeli ob obloženih mizah, nemalokrat vsi našemljeni. Že precej utrujeni od dolgega obhoda vasi smo se oglasili še pri lokalnem izdelovalcu mask, Dušanu Štrancarju, ki nas je popeljal v svojo delavnico in pokazal, kako izdeluje maske iz lipovine, razložil, kakšne materiale, tehnike ter orodje uporablja. Prve maske je začel izdelovati že pred mnogimi leti po starem vzoru. Vsi izdelani leseni obrazi mask so si bili bolj ali manj podobni, kar pa ni pravilo. Čim dlje smo gledali maske, tem bolj smo bili prepričani, da jih izdeluje po lastni podobi! Barve, ki jih uporablja, so narejene na osnovi čebeljega voska, materiale pa kupuje ali v Italiji ali v Kamniku, kjer imajo v specializirani prodajalni na zalogi pripravke iz naravnih neškodljivih snovi. Maske izdeluje po naročilu ob zimskih večerih, kake tri mesece pred pustom. Za svoje delo ne sprejme plačila, naročniki mu plačajo le material, ki ga porabi za izdelavo maske.

Obiskali smo tudi izdelovalko papirnih cvetic, gospo Nevo Granduč, ki nam je prijazno prikazala umetelno izdelovanje cvetja iz krep papirja. V okolici ni edina izdelovalka, vendar dela izključno za domače naročnike. Povedala je, da jih na sezono naredi nekaj tisoč, vendar za delo nikoli ne sprejme plačila. Na stožčasti kapi skoromata pa jih je navadno od 100 do 120. Naročniki ji prinesejo le material in naročijo barvo ter število cvetic. Ob odhodu je vsakemu podarila nekaj papirnatih cvetic v spomin in za arhiv Goriškega muzeja.

Utrujeni od vseh vtisov in tekanja za skoromati smo se že popoldne vrnili v lokalno gostišče, kjer nas je čakala s pustnimi dobrotami obložena miza. Postregli so nam s tradicionalno joto, z domačimi pečenicami, bokalom vina in s flancati. Vsi smo prisegali, da tako dobre jote še nismo jedli in da je gospodinja najboljša kuharica.

Ker smo bili gosti KD Hrušiča, sekcije skoromati, so nas gostili še vse popoldne tudi v Vaškem domu, kjer so se po obhodu fantje

zbrali, pogledali, kaj so dobili »poberaji« in si iz darov pripravili pojedino, ki so jo zalili z domačim vinom.

Kljub temu da smo bili mešana družba, so izjemoma tudi ženske povabili na pojedino, sicer ženske nimajo vstopa v te »posvečene« moške prostore. Ob polni mizi smo se pomenkovali z domačini in s predsednikom društva. Zahvalili smo se KD Hrušica, sekciji škoromati, za povabilo in prijazno pogostitev. Podarili smo jim nekaj društvenih publikacij z željami po obojestranskem sodelovanju, saj je društvo odkupilo sosednjo stavbo, v kateri nameravajo urediti manjši muzej, za kar bodo potrebovali sodelovanje etnologov, konservatorjev in restavratorjev.

Dan se je prehitro sprevergel v mrak, škoromati so morali na obhod še v sosednjo vas, zato smo se poslovili in obljubili, da spet pridemo ali da se vidimo na kakšni prireditvi v Ljubljani, kjer nam bodo zapeli že znani Hrušiški fantje. Med potjo domov smo ugotavljali, da smo včasih več hodili na teren, da so ljudje izredno veseli, če jih obiščemo, da radi povedo, kar nas zanima, nemalokrat vejo več kot pričakujemo, in da je še veliko stvari, ki bi jih bilo treba popisati, tako preteklih kot sedanjih, ki se s političnimi in z gospodarskimi spremembami pojavljajo na novo.

## Viri in literatura

HIENG, Primož: *Ta norčavi pustni čas*. Brezovica pri Ljubljani: Založba Harlekin, No. 1, 2011.

JERIN, Anja idr. (ur.): *Priročnik o nesnovni kulturni dediščini*. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 2012.

KURET, Niko: *Maske slovenskih pokrajin*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1984.

SLIVNIK PAVLIN, Zora: Terenski ogled in fotografiranje ter pogovori s krajanji, Hrušica pri Ilirski Bistrici, 25. 1. 2013, 9. 2. 2013.

## Internetni viri

Internetni vir 1: Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, Register žive kulturne dediščine: Škoromatija; [http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/Kulturna\\_dediscina/REGISTER/RZD/Rzd-02\\_00005.pdf](http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/Kulturna_dediscina/REGISTER/RZD/Rzd-02_00005.pdf), 22. 3. 2013.

Internetni vir 2: Hrušiški škoromati; <http://www.skoromati.si/>, 22. 3. 2013.

Internetni vir 3: Hrušiški škoromati: Ostali liki; <http://www.skoromati.si/ostaliliki.htm>, 22. 3. 2013.

## VOLILNI ZBOR ČLANOV SED Ljubljana, 5. marec 2013

Redni volilni zbor članov Slovenskega etnološkega društva je bil 5. marca 2013 v prostorih Slovenskega šolskega muzeja v Ljubljani. Ker se je seje udeležilo 36 članov in je podpredsednica Nadzornega odbora, mag. Tatjana Dolžan Eržen, skladno s 14. členom Statuta SED ugotovila, da so bili člani pravilno vabljeni, se je zbor članov začel s predvidenim časovnim zamikom. Prisotni člani so z dvigom rok soglasno potrdili predlagani dnevni red in soglasno izvolili delovno predsedstvo (mag. Inga Brezigar, Barbara Sosič, Mihaela Hudelja), zapisnikarico (Zora Slivnik Pavlin), overiteljici zapisnika (dr. Mojca Ravnik, Tanja Kovačič) in članice volilne komisije (Ana Beno, Ana Bezek, Damjana Pediček Terseglav).

V nadaljevanju je Zbor članov soglasno sprejel vsebinsko (mag. Tita Porenta) in finančno poročilo (Alenka Dušak) o delovanju SED v letu 2012 ter poročili Nadzornega odbora (mag. Tatjana Dolžan Eržen) in Častnega razsodišča (Karla Kofol).

Zbor članov je sprejel tudi sklep o razrešitvi dosedanje predsednice (mag. Tita Porenta), podpredsednice (mag. Marjetka Balkovec Debevec), tajnice SED (Ana Beno) in organov društva.

Mag. Tita Porenta se je zahvalila članom SED za sodelovanje, zlasti članom izvršnega odbora (IO) SED, strokovnemu in tehničnemu osebju Slovenskega etnografskega muzeja (SEM) pa za podporo pri delovanju društva.

Sledili sta predstavitvi kandidatke za predsednico SED, Anje Serec Hodžar, in podpredsednice SED, Anite Matkovič. Anja Serec Hodžar je nato predstavila program delovanja SED v mandatnem obdobju 2013–2015.

Volilna komisija je ugotovila, da so prisotni člani SED soglasno izvolili Anjo Serec Hodžar za predsednico ter Anito Matkovič za podpredsednico SED za mandatno obdobje 2013–2015.

Prav tako soglasno so bili izvoljeni naslednji kandidati za člane IO SED:

- dr. Helena Rožman, Galerija Božidar Jakac, Kostanjevica na Krki,
- dr. Katalin Hirnök Munda, Inštitut za narodnostna vprašanja,
- dr. Monika Kropelj, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU,
- mag. Marjetka Balkovec Debevec, Slovenski šolski muzej,
- Tadej Pungartnik, Pokrajinski muzej Maribor,
- Ana Beno, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo FF UL,
- mag. Tita Porenta, Muzeji radovljjske občine – Mestni muzej Radovljica,
- mag. Marko Smole, Slovensko etnološko društvo,
- Aleksandra Renčelj Škedelj, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije,
- Nadja Valentinčič Furlan, Slovenski etnografski muzej,
- Tatjana Vokič Vojkovič, Slovensko etnološko društvo.

Prisotni člani SED so soglasno izvolili tudi uredništvo *Glasnika SED* v sestavi: Tatjana Vokič Vojkovič, glavna urednica; dr. Bojan Knific, odgovorni urednik; dr. Mateja Habinc, mag. Martina Piko-Rustia in Anja Serec Hodžar, članice.

Prav tako soglasno so člani SED izvolili uredniški odbor Knjižnice Glasnik SED v sestavi: dr. Helena Rožman, glavna urednica; dr. Breda Čebulj Sajko, Iztok Ilich, Mojca Tercelj Otorepec in dr. Mirjam Mencej, člani.

V Nadzorni odbor so bile izvoljene: mag. Polona Sketelj, predsednica; Ivica Križ in mag. Tatjana Dolžan Eržen, članici.

V Častno razsodišče so bile izvoljene: Karla Kofol, predsednica; Damjana Žbontar in Tanja Tomažič, članici.